

پاتا گاپریندشویلی

هنر ایده پردازی و انتخاب حرکت

در شطرنج

رهایی از خطاهای ناخواسته در فرآیند فکر کردن

■ سرشناسه: گاپرینداشویلی، پاتا - Gaпрindashvili, Paata ■ عنوان و نام
 پدیدآورنده: هنر ایده‌پردازی و انتخاب حرکت در شطرنج: رهایی از خطاهای
 ناخواسته در فرآیند فکرکردن / پاتا گاپرینداشویلی؛ گردآوری و ترجمه محمد
 خیرخواه ثابت‌قدم، با همکاری پویا ایدنی. ■ مشخصات نشر: تهران، شباهنگ،
 ۱۳۹۹. ■ مشخصات ظاهری: ۳۵۰ ص. : مصور. ■ وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
 ■ شابک: ۳ - ۲۵۰ - ۱۳۰ - ۶۰۰ - ۹۷۸ ■ یادداشت: عناوین اصلی: Imagi-
 nation in Chess: How to Think Creatively and Avoid Foolish Mistakes,
 2004 ■ موضوع: شطرنج ■ موضوع: Chess ■ موضوع: شطرنج -- جنبه‌های
 روان‌شناسی ■ موضوع: Chess -- Psychological aspects ■ موضوع: حل مسئله
 ■ موضوع: Problem Solving ■ شناسه افزوده: خیرخواه ثابت‌قدم، محمد ۱۳۴۶
 - ، مترجم. ■ شناسه افزوده: ایدنی، پویا، ۱۳۷۴ - ، مترجم ■ شماره کتابشناسی
 ملی: ۶۲۱۷۳۸۹

هنر ایده‌پردازی و انتخاب حرکت در شطرنج
رهایی از خطاهای ناخاسته در فرآیند فکرکردن
پاتا گاپریندسکی

گردآوری و ترجمه: محمد خیرخواه تاج محمد
با همکاری استادبزرگ پویا ایدنی

لیتوگرافی فروز، چاپ نقش ایران، صحافی آذین

چاپ یکم ۱۳۹۹، شمارگان ۵۰۰ جلد

شابک ۳-۲۵۰-۱۳۰-۶۰۰-۹۷۸

همه‌ی حقوق چاپ، نشر و توزیع این اثر محفوظ است.

انتشارات شباهنگ

مرکز پخش: خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، پلاک ۶۰، تلفن ۶۶۹۶۴۲۳۵-۶

فروشگاه ۱: خیابان انقلاب، روبه‌روی دانشگاه تهران، پلاک ۱۱۹۴، تلفن ۶۶۴۹۱۰۹۸

فروشگاه ۲: خیابان انقلاب، خیابان فروردین، ساختمان ناشران، پلاک ۲۷۳، تلفن ۶۶۹۵۳۶۰۹-۱۰

فهرست

۹	پیشگفتا
۱۱	سخن و ترجمه
۱۳	مقدمه نویسنده
۱۴	راهنمای علائق مطالعه شده در متن کتاب
۱۵	پیش درآمد بنجامین بلکینگ نقش تصویرسازی ذهنی در محاسبه‌ی شاخه‌ها
۲۱	پیش درآمد پیتر رومانوفی ارزیابی آن در جریان بازی چگونه فکر می‌کنند؟
۴۹	فصل اول: تفکر گام به گام
۸۳	فصل دوم: تفکر بازخوردی
۹۹	فصل سوم: تفکر بازخوردی با همکاری منطقی
۱۲۹	فصل چهارم: تفکر بازخوردی و استفاده از ایده‌ی کمکی
۱۴۵	فصل پنجم: چابکی ذهن شطرنج‌باز
۱۵۱	فصل ششم: چابکی ذهن، تفکر بازخوردی و ایده‌ی کمکی
۱۷۳	فصل هفتم: ابتکار و قوه‌ی تخیل
۱۹۵	پاسخ تمرین‌ها
۳۴۱	نمابه بازیکنان

پیشگفتار

خواندن این کتاب یک «باید» مهم در مسیر رسیدن به درجات بالای استادی در شطرنج است و این اولین نکته‌ی مهمی است که باید درباره‌ی محتوای این کتاب به آن اشاره کنم. شاید یکی از بهترین منابع مناسب برای بهبود «محاسبه» و «شیوه‌ی فکر کردن» در شطرنج باشد. در پیش‌درآمد پیتر رومانوفسکی با نظر بسیار جالبی از وی روبه‌رو خواهید شد که دلیل وجودی این کتاب است: «نظم فکری همراه با دانش و اطلاعات راز موفقیت هر شطرنجباز است».

این کتاب را در نورانی به توصیه‌ی اکید «رسول ابراهیم‌آف» استادبزرگ آذربایجانی که یکی از مؤثرترین و تأثیرگذارترین مربیان من بوده است مطالعه و تمرین کردم. بسیاری از دیگر قهرمانان برجسته‌ی جهان نیز از خاطرات خود درباره‌ی مطالعه و بررسی تمرین‌های این کتاب در منابع مختلف شطرنجی سخن آورده‌اند. در جریان بررسی تک‌تک تمرین‌های این کتاب خاطرات متعددی برایم تداعی شد که هر یک مرا به یاد یکی از مربیانی که با آنها تمرین می‌کردم می‌انداخت. یکی از نمونه‌های نوشتاری تمرین شماره‌ی ۱۷۵ و حرکت جالب ۱۶h در آن بود که رسول ابراهیم‌آف اول بار آن را برایم چیده بود. مثال دیگر بازگشت به تمرین ۴۱۳ بود که با دیدن آن سریعاً به یاد آوردم که این مسئله مصداق بارز مضمون «دور کردن مهره‌ی مزاح» است.

نکات بسیار زیادی که قصد داشتم در این مقدمه بیاورم، بسیاری تهیه شده توسط مهندس خیرخواه و همچنین پیش‌درآمد پیتر رومانوفسکی آورده شده که توصیه می‌کنم حتماً و قبل از آغاز محتوای اصلی کتاب به دقت آنها را مطالعه کنید.

کار بررسی تمامی تمرین‌های این کتاب به درخواست مهندس خیرخواه که در زمان قرنطینه‌ی ناشی از پاندمی ویروس کرونا اقدام به ترجمه و آماده‌سازی این کتاب کرده بودند انجام گرفته است. ایشان احساس کرد بودند که برخی تمرین‌ها حیثاً نیاز به کنترل دقیق‌تر، حتی با کمک نرم‌افزارهای نیرومند کامپیوتری (انجین) دارند که البته این راه درست بود چون کتاب در سال ۲۰۰۴ میلادی منتشر شده و نویسنده به‌رغم هنرنمایی وصف‌ناپذیر خود در برخی تمرین‌ها اشتباهاتی داشته که بعد از این بررسی دقیق بسیاری از آنها آشکار و یادآوری شدند. حتی در برخی موارد ایده‌های بسیار جالبی که نویسنده از پس آن زمان عاجز مانده بود، در این‌جا به متن کتاب و ایده‌های آموزشی موجود در تمرین اضافه شده است. در مدت کار بررسی این تمرین‌ها و مصادف با فصل‌های چهارم تا هفتم در شرایط جسمی نامناسبی قرار داشتم اما به هر ترتیب تلاش کردم تحلیل دقیق و درستی تهیه شود. اگر دوستان خواننده بازهم با نکات جدیدتر یا مشکلاتی برخورد کردند خوشحال خواهیم شد با تذکر آنها ما را در تصحیح محتوای ویرایش‌های بعدی کتاب یاری دهند.

در جریان بررسی تمرین‌های کتاب و مراجعه به انجین‌های نیرومند آنلاین (EngineLive) متوجه شدم مشتاقان زیادی در گوشه‌وکنار جهان در صدد تحلیل و بررسی تمرین‌های آن در این انجین‌ها هستند که نشان از اهمیت آنها در تقویت بنیه‌ی شطرنجبازان تراز بالای امروز جهان است. در یکی از موارد حتی با تکرار ۲۱۶ مرتبه‌ای مراجعه روبه‌رو شدم که برای من نیز تعجب‌برانگیز بود!

توانائی تحلیل و آنالیز نویسنده در بسیاری از موارد آن چنان بالاست که برای پیدا کردن ایده‌ی اشاره شده مجبور بودم عمق محاسبه‌ی انجین را بالا ببرم تا در نهایت ماشین نیز متوجه صحت ایده‌ی بسیار جالب اشاره شده در کتاب شود!

توجه داشته باشید که در تمامی تمرین‌های فصل‌ها مختلف کتاب تمرکز نویسنده بر روی مضمون اشاره شده در همان فصل است و به همین دلیل به برخی از شاخه‌های اجباری که مطابق با مضمون فصل نبوده اشاره‌ای نکرده است. در بسیاری از دیگر موارد با این که ایده‌ی پیشنهادی کتاب بهترین حرکت پوزیسیون نیست، اما آشنائی با این ایده بسیار ضروری است و هر بازیکن حرفه‌ای باید با این نوع ایده‌ها آشنائی دقیق داشته باشد. توجه داشته باشید که در جریان حل تمرین‌های این کتاب پیدا کردن همه حرکت‌ها اجباری نیست و تأکید بیشتر بر روی ایده‌های اول و اصلی پوزیسیون است. در برخی موارد ادامه‌ی اجباری در پوزیسیون وجود دارد که طبیعتاً باید تا انتهای بخش اجباری، شاخه ادامه یابد و در نهایت ایده‌ی اصلی پوزیسیون پیدا شود. به عنوان مثال در فصل سوم کتاب در بسیاری از تمرین‌ها ابتدا باید مانع امکان دفاعی حریف شد و سپس تدارکات دید خود را اجرائی کرد.

در برخی از تمرین‌ها متوجه شدیم که یک حرکت ساده، بهتر از هر حرکت شگفت‌انگیز پیشنهادی انجین است! در تکمیل توضیحات هر تمرین تا آن حد که اگر حرکت برنده‌ی دیگری وجود داشت شرح دقیق آن را پیدا کرده و از آن رونمائی کنم. در بسیاری از تمرین‌ها، بر روی حرکت طرف مقابل دیده نشده و اگر در مواردی اختلاف شدیدی با حرکت طرف مقابل پیدا می‌کردم (که وضعیت بر سر سخن داشت) باشد و یا حتی موجب تغییر نتیجه‌ی بازی شود) حتماً به آن اشاره کرده‌ام. در بیشتر موارد لزومی به دخالت زیاد در حاشیه کتاب وجود نداشت و دقت پاتا گاپریندشوویلی در تحلیل وضعیت‌های ارائه شده به ویژه در دو فصل ششم و هفتم به‌رغم دشواری بود، مثالاً، بسیار ستودنی است.

اگر درباره‌ی سطح محتوای مطالب کتاب پرسش داشتید، بسیار ناگوار است که نظر من در درجه‌ی اول مناسب برای بازیکنان ۱۸۰۰ تا ۲۳۰۰ است. هرچند دیگر بازیکنان نیز می‌توانند از محتوای آن بهره‌برده و درک و شیوه‌ی اندیشیدن خویش را تقویت نمایند.

لازم می‌دانم از دوست واقعی و ارزشمندم مهندس محمد خیرخواه که یکی از دوستان توصیف‌ناپذیر شطرنجی است و واقعاً کمتر کسی را اینگونه دیده‌ام، تشکر و قدردانی کنم. او از هیچ تلاشی برای شطرنج‌دوستی من دریغ نمی‌کند و من قدردان زحمات برجسته‌ی ایشان هستم.

امیدوارم دوستان با مطالعه‌ی دقیق «هنر ایده‌پردازی و انتخاب حرکت در شطرنج» بتوانند به مساعداً برای پیشرفت بیشتر «قدرت شطرنجی» خویش فراهم آورند.

استادبزرگ پویا ایدنی

عضو تیم ملی و قهرمان زیر ۱۸ سال شطرنج جهان در ۲۰۱۳

خرداد ۱۳۹۹